

KRZYSZTOF KMAK

ORCID: 0000-0002-7173-1076

Uniwersytet Jagielloński, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury

KILKA UWAG DOTYCZĄCYCH OBOSTRZENIA KARY NA PODSTAWIE ART. 57A § 1 K.K.

Abstrakt: Artykuł prezentuje wybrane zagadnienia dotyczące obostrzenia kary za występki o charakterze chuligańskim na podstawie art. 57a § 1 k.k. Rozważania dotyczą przede wszystkim występującego w art. 57a § 1 k.k. pojęcia „dolnej granicy ustawowego zagrożenia” i możliwości stosowania w takich przypadkach art. 37a i art. 37b k.k. Skoro występki o charakterze chuligańskim stanowią podstawę nadzwyczajnego obostrzenia, w pracy podjęto próbę ustalenia granic sankcji karnej wymierzanej z zastosowaniem art. 57a § 1 k.k. na przykładzie wybranych przestępstw.

Słowa kluczowe: prawo karne, występki o charakterze chuligańskim, nadzwyczajne obostrzenie kary, ustawowe zagrożenie, wymiar kary

Przepis art. 57a § 1 k.k. dotyczący wymiaru kary za występki o charakterze chuligańskim został wprowadzony do kodeksu karnego¹ ustawą z 16 listopada 2006 roku o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw². Zgodnie z zamierzeniami projektodawców:

W przeciwieństwie do obowiązującego w odniesieniu do recydywistów, a stanowiącego w praktyce fikcję, podniesienia górnej granicy kary projekt proponuje znacznie bardziej realistyczne zaostrenie kary wobec chuliganów przez podniesienie dolnej granicy ustawowego zagrożenia (proj. art. 57a § 1 k.k.). Odnosi się ono do każdego rodzaju kary. Zrezygnowano jednak przy tym z wprowadzenia równocześnie zasady wymierzania kary pozbawienia wolności w przypadku sankcji alternatywnej, jak to było na gruncie d.k.k. [k.k. z 1969 r.³ — przyp. K.K.]. Pozostawia się

¹ Dz.U. z 2017 r. poz. 2204 ze zm.

² Dz.U. z 2006 r. Nr 226, poz. 1648.

³ Art. 59 § 1 k.k. z 1969 roku (Dz.U. z 1969 r. Nr 13, poz. 94) w brzmieniu do 20 listopada 1995 roku stanowił: „Jeżeli sprawca dopuścił się umyślnego występkę o charakterze chuligańskim, sąd wymierza karę pozbawienia wolności nie niższą od dolnego zagrożenia zwiększonego o połowę, a jeżeli ustawa daje możliwość wyboru rodzaju kary, sąd może orzec tylko w wyjątkowych wypadkach karę łagodniejszego rodzaju tak zaostrożną”.

w ten sposób swobodę sądowi w zakresie wyboru rodzaju kary w przypadku zagrożenia danego przestępstwa taką sankcją⁴.

Mimo że sam art. 57a § 1 k.k. dotychczas się nie zmienił, przepisy regulujące zasady wymiaru kary i innych środków penalnych były kilkakrotnie nowelizowane. Duże znaczenie należy przypisać w tym zakresie ustawie z 20 lutego 2015 roku o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁵, która wprowadziła art. 37a k.k. Treść tego przepisu została istotnie zmieniona na mocy ustawy z 19 czerwca 2020 roku o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19⁶. Skłania to do refleksji nad art. 57a § 1 k.k., przeanalizowania kilku problemów związanych z jego stosowaniem (abstrahując od kwestii zasadności jego wprowadzenia) oraz porównania konsekwencji, do jakich ta regulacja prowadzi, uwzględniając zmiany stanu prawnego obowiązujące od 24 czerwca 2020 roku.

Przede wszystkim konstrukcja określona w art. 57a § 1 k.k. stanowi przykład nadzwyczajnego obostrzenia kary, co oznacza, że może występować w ramach zbiegu jedno- (art. 57 § 1 k.k.) lub różnokierunkowych (art. 57 § 2 k.k.) podstaw nadzwyczajnego wymiaru kary. Pogląd przeciwny opiera się na założeniu, że z nadzwyczajnym obostrzeniem mamy do czynienia tylko w przypadku fakultatywnego lub obowiązkowego wymierzenia kary powyżej górnej granicy ustawowego zagrożenia⁷. Stanowisko to nie uwzględnia jednak faktu, że zaostrzenie kary (możliwość bądź konieczność wymierzenia kary surowszej niż zwyczajowo przewidziana) może przejawiać się nie tylko w udzieleniu sądowi kompetencji do orzeczenia sankcji przekraczającej górną granicę ustawowego zagrożenia, ale też w ograniczeniu jego swobody w kwestii wykorzystania całego zakresu ustawowego zagrożenia⁸.

Z uwagi na to, że art. 57a § 1 k.k. zawiera normę adresowaną do sądu już po stwierdzeniu popełnienia przestępstwa (aby zaostrzyć karę w opisany w przepisie sposób, należy wcześniej skazać za występki o charakterze chuligańskim, to znaczy wykazać, że sprawca popełnił przestępstwo spełniające kryteria określone w art. 115 § 21 k.k.), instytucji występkę o charakterze chuligańskim nie można

⁴ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wraz z projektami aktów wykonawczych, druk nr 485, Sejm V kadencji, s. 6.

⁵ Dz.U. z 2015 r. poz. 396.

⁶ Dz.U. z 2020 r. poz. 1086.

⁷ M. Budyn-Kulik, [w:] M. Budyn-Kulik *et al.*, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX 2020, komentarz do art. 57a, teza 6.

⁸ R. Kokot, *Nadzwyczajny wymiar kary — kilka uwag i kontrowersji*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 25, 2009, s. 119–120; J. Raglewski, *Model nadzwyczajnego złagodzenia kary w polskim systemie prawa karnego (analiza dogmatyczna w ujęciu materialnoprawnym)*, Kraków 2008, s. 55.

uznać za typ kwalifikowany czynu zabronionego, mimo że wpływa on na zwiększenie społecznej szkodliwości czynu⁹.

Głównym problemem związanym z art. 57a § 1 k.k. jest interpretacja pojęcia „dolnej granicy ustawowego zagrożenia”, w szczególności w kontekście sankcji alternatywnych złożonych z kar określonych w art. 32 pkt 1–3 k.k. Przeważa pogląd, iż obostrzeniu podlegają wówczas wszystkie trzy rodzaje kar¹⁰. Zwolennikiem konkurencyjnego stanowiska jest Włodzimierz Wróbel, twierdzący że „W przypadku alternatywnego zagrożenia grzywną, ograniczeniem wolności albo pozbawieniem wolności przez dolną granicę ustawowego zagrożenia należy rozumieć zagrożenie karą grzywny jako najłagodniejszą z kar”¹¹.

Uwypuklenia wymaga, iż ustawodawca zawsze posługuje się pojęciem „dolnej granicy” ustawowego zagrożenia w liczbie pojedynczej (art. 37b, 57a § 1, art. 60 § 6, art. 64 § 2, art. 178 § 1 k.k.), a nie mnogiej. W stosunku do ustawowego zagrożenia odnoszącego się do konkretnego przestępstwa można wyróżnić zatem tylko jedną jego dolną granicę. Oczywiście jest, że to pojęcie oznacza abstrakcyjnie najłagodniejszą sankcję, którą można wymierzyć, biorąc pod uwagę jedynie granice ustawowego zagrożenia¹². Gdyby zaaprobować przeważający pogląd dotyczący tej kwestii, analogicznie należałoby uznać, że w wypadku alternatywnego zagrożenia karą ustawodawca wprowadza co najmniej dwie górne granice ustawowego zagrożenia, na przykład w wypadku art. 212 § 2 k.k. byłyby to kary: 540 stawek dziennych grzywny (art. 33 § 1 k.k.), dwa lata ograniczenia wolności (art. 34 § 1 k.k.) i rok pozbawienia wolności. Takie zapatrywanie wynika z pomieszczenia terminów „dolna granica ustawowego zagrożenia” z „dolna granica kary” występującym w ustawowym zagrożeniu, który często (ale nie zawsze) odnosi się do „dolnej granicy rodzajowej kary”.

Niczego w tym aspekcie nie zmienia art. 38 § 1 k.k., który nie stanowi przecieży, że gdy „ustawowe zagrożenie obejmuje więcej niż jedną z kar wymienionych w art. 32 pkt 1–3”, zawiera ono jednocześnie trzy górne granice, lecz określa, że nadzwyczajne obostrzenie polegające na wymierzeniu kary powyżej górnej gra-

⁹ Zob. na przykład B.J. Stefańska, *Szczególne dyrektywy wymiaru kary za występki o charakterze chuligańskim*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9, s. 38; T. Pieniężny, *Typ kwalifikowany czynu zabronionego a nadzwyczajne obostrzenie kary w polskim prawie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2010, z. 3, s. 46–49; por. K. Dyl, *Chuligański charakter czynu a praktyka sądowa*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 12, s. 56–57.

¹⁰ G. Łabuda, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2012, komentarz do art. 57a, teza 3; I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2020, komentarz do art. 57a, teza 5; P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, komentarz do art. 57a, teza 5; B.J. Stefańska, *op. cit.*, s. 39; M. Budyn-Kulik, *op. cit.*, komentarz do art. 57a, teza 2.

¹¹ W. Wróbel, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, cz. 2. *Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, komentarz do art. 57a, teza 3.

¹² K. Siwek, *Kara nadzwyczajnie złagodzona za zbrodnie*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 1, s. 148.

nicy ustawowego zagrożenia może prowadzić do zastosowania sankcji nie tylko wyższej od najsurowszej, ale też przekraczającej górną granicę kar łagodniejszych występujących w danym ustawowym zagrożeniu.

O tym, która z kar jest łagodniejsza, decyduje ich miejsce w katalogu z art. 32 k.k. Te środki penalne są ułożone w kolejności od najłagodniejszego do najsurowszego, co oznacza, że grzywna jest zawsze przed karą ograniczenia wolności, a ograniczenie wolności — przed pozbawieniem wolności itp. Nie ma znaczenia surowość określonego środka penalnego w konkretnej sprawie (na przykład dla sprawcy X łagodniejsza może okazać się kara roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania niż 500 stawek dziennych grzywny). Odrzucenie powyższych założeń prowadziłoby do niekończących się problemów dotyczących przykładowo pojęcia „kary łagodniejszego rodzaju” (art. 60 § 6 k.k.).

Jeżeli przestępstwo jest zagrożone sankcją prostą (składającą się tylko z jednej kary, na przykład art. 280 § 1 k.k.), dla ustalenia dolnej granicy ustawowego zagrożenia wystarczające jest uwzględnienie rozmiaru sankcji wyrażonej w przepisie typizującym, ewentualnie sięgnięcie po regulacje dotyczące rodzajowych granic kary (art. 33 § 1, art. 34 § 1, art. 37 k.k.).

Teoretycznie zakresem zastosowania art. 57a § 1 k.k. mogą być objęte także przestępstwa zagrożone sankcją alternatywno-kumulatywną (sąd za jedno przestępstwo może wymierzyć jedną lub więcej kar, na przykład art. 289 § 3 w zw. z § 4 k.k.) lub kumulatywną (sąd za jedno przestępstwo jest obowiązany do wymierzenia dwóch kar). W pierwszym przypadku dolną granicę ustawowego zagrożenia stanowi najłagodniejsza kara w jej najniższym wymiarze, bez uwzględniania innych kar (na przykład w art. 289 § 3 k.k. jest to kara roku pozbawienia wolności bez grzywny kumulatywnej; dolnej granicy zagrożenia nie może stanowić w tym wypadku jedynie grzywna orzeczona wyłącznie w parze z pozbawieniem wolności). W drugiej sytuacji dolna granica obejmuje obie kary w ich najniższym wymiarze¹³. Trudno zgodzić się z W. Wróblem, który twierdzi, że

Grzywna w takim przypadku nie wyznacza bowiem granic ustawowego zagrożenia karą za przestępstwo. Funkcje te pełni wyłącznie kara pozbawienia wolności. Obligatoryjna kumulatywna grzywna jest dodatkową dolegliwością o takim samym charakterze jak kumulatywna grzywna, określona w art. 33 § 2 k.k., tyle że wprowadzoną do przepisu szczególnego. Pojęcie ustawowego zagrożenia odnosi się bowiem do kary za przestępstwo, a nie do sumy kar. Przyjęcie odmiennego poglądu prowadziłoby do konieczności stosowania w takim przypadku art. 60 § 7 jako podstawy orzekania kary nadzwyczajnie złagodzonej w przypadku przestępstw zagrożonych kumulatywnie grzywną i karą pozbawienia wolności. Należy także podkreślić, że dolna granica ustawowego zagrożenia karą ma wskazywać dolny stopień społecznej szkodliwości czynów danego rodzaju. Nie może tego stopnia wyznaczać kumulatywnie orzekana grzywna, zawsze musi jej towarzyszyć bowiem kara pozbawienia wolności. W istocie więc to ta druga kara wyznacza ów najniższy stopień społecznej szkodliwości¹⁴.

¹³ J. Raglowski, *Kilka uwag w kwestii nadzwyczajnego złagodzenia kary w przypadku ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności oraz grzywną*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, z. 2, s. 263.

¹⁴ W. Wróbel, *op. cit.*, komentarz do art. 57a, teza 3.

Z niewiadomych przyczyn wspomniany autor odmawia kumulatywnej grzywnie wpływu na kształt dolnej granicy ustawowego zagrożenia, ignorując fakt, iż w takich wypadkach ustawodawca ustanowił obowiązek wymierzenia dwóch kar, o ile sąd korzysta z sankcji przewidzianych w ustawowym zagrożeniu. Obie kary mogą być zastosowane jedynie łącznie, więc tak jak grzywnie musi zawsze towarzyszyć kara pozbawienia wolności, tak pozbawieniu wolności — grzywna. Nie musi to także prowadzić do zastosowania art. 60 § 7 k.k. w przypadku nadzwyczajnego złagodzenia kary¹⁵.

Niekiedy pojęcie dolnej granicy ustawowego zagrożenia występuje w szczególnym znaczeniu. Tak jest na przykład w art. 64 § 2 k.k., który stanowi: „sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia”. Może wystąpić sytuacja (w szczególności w stanie prawnym obowiązującym do 24 czerwca roku), w której przestępstwo popełnione w warunkach tak zwanej recydywy specjalnej wielokrotnie będzie zagrożone sankcją alternatywną złożoną z kar z art. 32 pkt 1–3 k.k. Wówczas dolną granicę zagrożenia faktycznie stanowi 10 stawek dziennych grzywny. Jednakże w art. 64 § 2 k.k. pojęcie to występuje w innym znaczeniu niż zazwyczaj, co wynika z wyrażenia „sąd wymierza karę pozbawienia wolności”; wówczas ową „dolną granicą ustawowego zagrożenia” tak naprawdę jest kara pozbawienia wolności w najniższym wymiarze.

Trudno jednak dopatrywać się podobnej regulacji na gruncie art. 57a § 1 k.k., który stanowi jedynie, że „sąd wymierza karę przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości nie niższej od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę”. Karą przewidzianą za przypisane przestępstwo może być przecież nie tylko sankcja z art. 32 pkt 3 k.k.

Do analizowanego zagadnienia niczego nie wnosi art. 38 § 1 k.k., który nie dotyczy nadzwyczajnego obostrzenia polegającego na wymierzeniu kary powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia¹⁶. Mówi on jedynie o obostrzeniu polegającym na wymiarze kary powyżej górnej granicy ustawowego zagrożenia, a akceptacja przeciwnego stanowiska prowadziłaby do rezultatów niezgodnych z wykładnią językową i jednocześnie byłaby ona rozszerzająca na niekorzyść sprawcy¹⁷. Zgodnie z prezentowaną w niniejszej pracy koncepcją art. 57a § 1 k.k. w przypadku sankcji alternatywnej nie modyfikuje granic możliwej do wymierzenia sankcji w odniesieniu do surowszych kar. Innymi słowy, wymierzając karę za występki o charakterze chuligańskim z art. 222 § 1 k.k., regulacja z art. 57a § 1 k.k. obliuguje sąd jedynie do wymierzenia kary w wysokości przynajmniej 15 stawek dziennych

¹⁵ Zob. też K. Siwek, *Nadzwyczajne złagodzenie grzywny kumulatywnej*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, nr 15, s. 3–5 [preprint]; *idem*, *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 25 lutego 2016 r., II AKa 265/15*, „Palestra” 2017, nr 9, s. 88; *idem*, *Kara...*, s. 149–155; J. Raglewski, *Kilka...*, s. 262–264; K. Kmak, *Sankcje kumulatywne od 1 lipca 2015 r. — rozważania na tle ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 10, s. 115–124.

¹⁶ Por. M. Budyn-Kulik, *op. cit.*, komentarz do art. 57a, teza 2.

¹⁷ W. Wróbel, *op. cit.*, komentarz do art. 57a, teza 3.

grzywny (wartość stawki jest sprawą otwartą¹⁸) i niczego nie zmienia w zakresie granic kar ograniczenia i pozbawienia wolności. Odmienna koncepcja, wbrew wykładni językowej, w sposób niedopuszczalny pogarsza sytuację sprawcy. Do jej zaakceptowania konieczne byłoby dokonanie stosownej nowelizacji art. 38 § 1 k.k.

Nie można zgodzić się z twierdzeniem, iż zaaprobowanie prezentowanego poglądu prowadziło do tego, że „w przypadku alternatywnego zagrożenia karami różnego rodzaju sąd, wymierzając karę za występki o charakterze chuligańskim, zawsze musiałby orzec karę grzywny, co byłoby absurdalne”¹⁹. Nie wiadomo jednak, z czego taki obowiązek, nałożony na sąd, miałby wynikać, gdyż w przypadku art. 157 § 2 k.k. (jako przykładowego przestępstwa zagrożonego sankcją alternatywną) karą „nie niższą od dolnej granicy ustawowego zagrożenia” (10 stawek dziennych grzywny) jest także na przykład miesiąc ograniczenia wolności czy miesiąc kary pozbawienia wolności, ponieważ tego rodzaju sankcje zawsze są surowsze od grzywny.

Za nietrafne należy uznać stanowisko Blanki Julity Stefańskiej, iż „Skoro art. 57a § 1 k.k. nie zawiera, jak to jest w art. 178 § 1 k.k., nakazu wymierzenia kary pozbawienia wolności, to oznacza, że zaostrenie dotyczy wszystkich kar występujących w sankcji”²⁰. Brak tego zastrzeżenia oznacza jedynie, że obostrzenie z art. 57a § 1 k.k. nie polega na obowiązkowym zaostreniu kary przez zastosowanie sankcji izolacyjnej.

Kwalifikacja czynu jako występków o charakterze chuligańskim jest możliwa nie tylko w wypadku drobnych występów (na przykład art. 157 § 2 k.k.), ale też w stosunku do średnich (na przykład art. 159 k.k.) i ciężkich (na przykład art. 223 § 1 k.k.). Analizując tę kwestię na gruncie lżejszych i średnich występów, pojęcie „dolnej granicy ustawowego zagrożenia” jawiło się jako sporne na tle art. 37a k.k. w brzmieniu obowiązującym do 24 czerwca 2020 roku (pozwalającym, w przypadku występów zagrożonych karą pozbawienia wolności do lat ośmiu, na wymierzenie grzywny albo ograniczenia wolności), co do którego wykształciły się dwa zasadnicze stanowiska. Według pierwszego przepis ten określał dyrektywę sądowego wymiaru kary, którą można wykorzystać w konkretnej sprawie, a nie modyfikator ustawowego zagrożenia, na przykład ze względu na to, że może być ono kształtowane jedynie przez przepis typizujący umieszczony w części szcze-

¹⁸ Nie określa ona bowiem granic grzywny (B.J. Stefańska, *op. cit.*, s. 40), lecz ma na celu dopasowanie dolegliwości do sytuacji majątkowej (biorąc pod uwagę okoliczności wymienione w art. 33 § 3 k.k.) indywidualnego sprawcy (wysokość grzywny jest określona za pomocą stawek, natomiast jej dolegliwość — wartością stawki; o ile za podobne czyny powinno się wymierzać grzywny o podobnej liczbie stawek, to ich faktyczna dolegliwość, z uwagi na zróżnicowaną sytuację majątkową sprawców rzutującą na wartość stawki, może być różna); zob. J. Majewski, [w:] *Kodeks...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, komentarz do art. 33, tezy 4–7.

¹⁹ M. Budyn-Kulik, *op. cit.*, komentarz do art. 57a, teza 2; podobnie B.J. Stefańska, *op. cit.*, s. 39–40.

²⁰ B.J. Stefańska, *op. cit.*, s. 39.

gólnej kodeksu karnego lub w ustawie pozakodeksowej²¹. Zgodnie z poglądem przeciwnym, który jednocześnie był przeważający, art. 37a k.k. zmieniał ustawowe zagrożenie w stosunku do czynów zabronionych, dodając do niego sankcje wolnościowe, jeżeli nie przewiduje ich przepis typizujący²². W doktrynie można było natknąć się także na koncepcje pośrednie, zakładające, iż art. 37a k.k. nie należał ani do sfery ustawowego zagrożenia, ani sądowego wymiaru kary, lecz do ustawowego wymiaru kary²³.

Z perspektywy art. 57a § 1 k.k. akceptacja poglądu, iż art. 37a k.k. określał przednawiasowy modyfikator sankcji wyprowadzanej z przepisu typizującego, była o tyle wygodna, iż zapobiegała dalszemu pogłębieniu problemów interpretacyjnych. W takim układzie dolna granica wszystkich występków zagrożonych karą maksymalnie ośmiu lat pozbawienia wolności obejmowała 10 stawek dziennych grzywny, a zatem zastosowanie art. 57a § 1 k.k. w stosunku do nich prowadziło do wymierzenia grzywny nie niższej niż 15 stawek dziennych lub kary surowszej. W stosunku do pozostałych występków określenie dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonej o połowę nie przysparzało większych trudności, na przykład w przypadku art. 223 § 1 k.k. była to kara roku i sześciu miesięcy pozbawienia wolności, a w wypadku art. 280 § 1 k.k. — trzech lat pozbawienia wolności.

Wydaje się jednak, że zmiana art. 37a k.k. z dniem 24 czerwca 2020 roku zdezaktualizowała powyższe ustalenia. Obecnie tę regulację można wykorzystać jedynie w odniesieniu do przestępstw zagrożonych wyłącznie karą pozbawienia wolności do lat ośmiu (wykluczenie sankcji alternatywno-kumulatywnych i ku-

²¹ Szerzej zob. V. Konarska-Wrzošek, *Szczególne dyrektywy sądowego wymiaru kary*, [w:] *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, red. T. Kaczmarek, Warszawa 2017, s. 303–304; *eadem*, *Zwyczajny i nadzwyczajnie zlagodzony wymiar kary w świetle kodeksu karnego po nowelizacji z 20 lutego 2015 roku*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 43, 2017, s. 256–258; M. Mozgawa, [w:] M. Budyn-Kulik *et al.*, *op. cit.*, komentarz do art. 37a, teza 5; B.J. Stefańska, [w:] *Kodeks...*, red. M. Filar, komentarz do art. 37a, teza 1.

²² Zob. na przykład J. Majewski, *op. cit.*, komentarz do art. 37a, tezy 1–3; J. Giezek, *O sankcjach alternatywnych oraz możliwości wyboru rodzaju wymierzanej kary*, „Palestra” 2015, nr 7–8, s. 25–32; E. Hryniewicz-Lach, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do artykułów 1–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, komentarz do art. 37a, nb 1; M. Melezini, *Kara grzywny*, [w:] *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, red. M. Melezini, Warszawa 2016, s. 121; W. Górowski, *Orzekanie kary grzywny po 1 lipca 2015 r.*, „Palestra” 2015, nr 7–8, s. 66–67; M. Małecki, *Ustawowe zagrożenie i sądowy wymiar kary*, [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015, s. 286; A. Sakowicz, *Modyfikacja ustawowego zagrożenia karą poprzez art. 37a Kodeksu karnego*, „Studia Prawnicze KUL” 2015, nr 3, s. 52; J. Bernal, *Dopuszczalność orzekania kary wolnościowej na podstawie art. 37a k.k. a instytucja występków o charakterze chuligańskim*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 99, 2016, s. 17–23; A. Kania, *Kodeksowe uwarunkowania sądowego wymiaru kary — próba klasyfikacji. Część I*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2016, nr 2, s. 70–71; K. Kmak, *op. cit.*, s. 107–108; postanowienie Sądu Najwyższego z 31 marca 2016 roku, II KK 361/15, LEX nr 2053317; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 10 października 2019 roku, II Aka 260/19, LEX nr 2749797.

²³ Zob. na przykład R. Kokot, *Podstawy stosowania kar wolnościowych w kodeksie karnym z 1997 r. po nowelizacji z 20 lutego 2015 r.*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 37, 2016, s. 58–61.

mulatywnych). Ustawodawca ustanowił minimalne wysokości kar wolnościowych orzekanych na podstawie art. 37a § 1 k.k. (100 stawek dziennych grzywny, trzy miesiące ograniczenia wolności), a także wprowadził obowiązek wymierzenia oprócz kary wolnościowej również środka karnego, środka kompensacyjnego lub przepadku. Konstrukcja ta stanowi dyrektywę sądowego wymiaru kary, o czym świadczą co najmniej jej dwa elementy. Po pierwsze, aby wymierzyć karę wolnościową, sąd musi dojść do wniosku, że w konkretnej sprawie wymierzona kara pozbawienia wolności nie przekraczałaby roku. Tym samym musi (wychodząc poza kwestie należące do znamion czynu zabronionego) dokonać analizy sprawy pod względem okoliczności mających wpływ na wymiar kary (art. 53 n. k.k.). Po drugie, art. 37a § 2 k.k. wyłącza stosowanie art. 37a k.k. wobec sprawców, którzy popełniają przestępstwo, działając w zorganizowanej grupie albo związku, mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego oraz sprawców przestępstw o charakterze terrorystycznym. Również w tym przypadku sąd, poza ustaleniem, iż zostały spełnione wszystkie przesłanki przestępności czynu, musi określić, czy sprawca nie należy do wymienionej kategorii, co następuje na etapie stosowania środków prawnokarnej reakcji na przestępstwo. Tym samym ustawowe zagrożenie występku, za które grozi kara pozbawienia wolności do lat ośmiu, nie obejmuje już grzywny i ograniczenia wolności, chyba że te kary do zagrożenia wprowadza przepis typizujący umieszczony w części szczególnej kodeksu karnego²⁴.

De lege lata przyjąć należy, że dolną granicę ustawowego zagrożenia co do zasady określa przepis typizujący, a art. 37a k.k. przestał pełnić funkcję modyfikatora ustawowego zagrożenia²⁵. Nie sprawia to kłopotów, gdy najłagodniejszą karą

²⁴ Zob. A. Barczak-Oplustil *et al.*, *Opinia w sprawie uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej na 12 posiedzeniu ustawy z dnia 4 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 (druk senacki nr 142)*, <https://kipk.pl/dokumenty/opiniakk2020.pdf>, s. 25–27 (dostęp: 24.11.2020).

²⁵ Zastrzec należy, że nie podważa to abstrakcyjnego założenia, że ustawowe zagrożenie może być określone nie tylko na podstawie przepisu typizującego. Jak twierdzi J. Majewski, *op. cit.*, komentarz do art. 37a, teza 3: „To, czy oznaczony element ustawowego zagrożenia związanego z danym typem przestępstwa jest określony przez przepis typizujący to przestępstwo, czy przez jakiś inny przepis, jest wyłącznie kwestią techniki legislacyjnej. Ustawowe zagrożenie współwyznaczają nie tylko kary (rodzaje kary) wymienione w przepisie określającym znamiona danego typu czynu zabronionego, lecz także wszelkie inne kary, które w takim samym sensie jak te pierwsze grożą za każdy czyn zabroniony podpadający pod te znamiona, niezależnie od tego, jakie przepisy miałyby stanowić podstawę ich wymiaru”. Podobnie uważa J. Raglewski, *Model...*, s. 33–34: „Kształt jurystyczny ustawowego zagrożenia determinują jedynie elementy przynależne do typu czynu zabronionego. Wszystkie znajdujące się poza nim [...] nie mogą być uwzględniane. Ten element typu czynu zabronionego w postaci opisu prawnokarnej konsekwencji wynikających z popełnienia czynu karalnego nie musi być przy tym wyrażony tylko przez jeden przepis. W niektórych wypadkach dopiero uwzględnienie kilku z nich pozwoli na określenie ustawowego zagrożenia. Regulacja z art. 289 § 4 k.k. stanowi element ustawowego zagrożenia. Sąd może bowiem zawsze [...] wymierzyć

w zagrożeniu jest grzywna. Problem powstaje, gdy dolną granicę stanowi kara ograniczenia lub pozbawienia wolności, a jej rozmiar został określony za pomocą liczby nieparzystej (na przykład art. 288 § 1, art. 347 § 1 k.k.). Jeżeli dolną granicą jest na przykład miesiąc ograniczenia wolności lub trzy miesiące pozbawienia wolności, to po podniesieniu takiej wartości o połowę otrzymujemy odpowiednio miesiąc i 15 dni (lub dwa tygodnie) oraz cztery miesiące i 15 dni (lub dwa tygodnie). Problem tkwi w tym, że ani art. 34 § 1, ani art. 37 k.k. (regulujące granice rodzajowe tych kar) nie zezwalają na wymierzanie tego rodzaju środków penalnych w dniach, tygodniach czy ułamkach miesiąca, lecz jedynie w miesiącach i latach²⁶. Przepisy dotyczące wymiaru kary za występki o charakterze chuligańskim nie przewidują w tej mierze wyjątku, jak choćby art. 46 § 2 i art. 65 § 1 k.k.w.²⁷ Reguła *lex specialis derogat legi generali* mogłaby tu zadziałać, gdyby art. 57a § 1 k.k. określał jednostki danego środka reakcji prawnokarnej. Tak jednak nie jest, ponieważ przepis ten określa jedynie szczególną dyrektywę wymiaru kary²⁸. Za nieuzasadnione należy uznać stanowisko Radosława Hałasa, który w tym zakresie odwołuje się do art. 87 k.k.²⁹, choćby z tego powodu, że § 1 tego artykułu odnosi się jedynie do wymiaru kary łącznej na podstawie pozbawienia i ograniczenia wolności. Nie można interpretować go rozszerzająco, skoro ustawodawca nigdzie nie daje sygnału, iż jest to regulacja dotycząca również nadzwyczajnego obostrzenia określonego w art. 57a § 1 k.k. Ostatecznie w takich przypadkach należałoby uznać, że minimum kary trzeba zaokrąglać w dół (z uwagi na zakaz wykładni rozszerzającej na niekorzyść sprawcy). Wówczas wynosiłaby odpowiednio miesiąc lub cztery miesiące³⁰ i wymierzenie jej w takiej wysokości nie naruszałoby

kumulatywnie grzywnę obok kary pozbawienia wolności. Funkcja tego rozwiązania normatywnego polega w istocie na uzupełnieniu występującej w przepisach art. 289 § 1–3 k.k. kary pozbawienia wolności majątkową sankcją karą”. Zob. też M. Małecki, *Ustawowe...*, s. 285–289.

²⁶ Por. A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, komentarz do art. 57a, teza 4; W. Wróbel, [w:] *Kodeks...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, komentarz do art. 57a, teza 2; I. Zgoliński, [w:] *Kodeks...*, red. V. Konarska-Wrzošek, komentarz do art. 57a, teza 5; P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, *op. cit.*, komentarz do art. 57a, teza 6; uchwała SN z 20 maja 1970 roku, VI KZP 21/70, LEX nr 22326; A. Szczekała, *Chuligański charakter czynu*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 6, s. 85–86. Błędne jest stanowisko B.J. Stefańskiej, *op. cit.*, s. 40, która uważa, że „karę ograniczenia wolności wymierza się w miesiącach i dniach”; pozostaje to w oczywistej sprzeczności z art. 34 § 1 k.k.

²⁷ Ustawa z 6 czerwca 1997 roku — Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2018 r., poz. 652 ze zm.); zob. J. Majewski, *op. cit.*, komentarz do art. 37, tezy 10–11.

²⁸ R.A. Stefański, *Granice sądowego wymiaru kary przy zmodyfikowanych progach ustawowego zagrożenia*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 12, s. 138.

²⁹ R. Hałas, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2018, komentarz do art. 57a, teza 4.

³⁰ W. Zalewski, [w:] *Kodeks...*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, komentarz do art. 57a, nb 21–26; G. Łabuda, [w:] *Kodeks...*, red. J. Giezek, komentarz do art. 57a, teza 3; M. Budyn-Kulik, *op. cit.*, komentarz do art. 57a, teza 3.

by art. 57a § 1 k.k.³¹ Biorąc pod uwagę spory doktrynalne, wymierzenie przez sąd sankcji w takiej wysokości jawi się jako bardzo ryzykowne³².

Stanowisku, iż obostrzeniu podlega jedynie dolna granica najłagodniejszej kary występującej w ustawowym zagrożeniu (przy czym w stanie prawnym do 24 czerwca 2020 roku należało uwzględniać rolę art. 37a k.k.), można postawić zarzut, iż wartość takiego zaostrenia kary jest znikoma lub wręcz nie zaistnieje³³. Takie przekonanie nie powinno jednak przeważać nad przedstawionymi wcześniej racjami językowymi, systemowymi i funkcjonalnymi. Należy zresztą zauważyć, że podniesienie dolnego progu kary z poziomu 10 stawek dziennych grzywny do 15 stanowi nadzwyczajne obostrzenie kary niezależnie od tego, czy uznamy je za znaczące. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przypadku zbrodni popełnionej w warunkach opisanych w art. 64 § 2 k.k. — wtedy sąd jest obowiązany do wymierzenia kary „powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia”, czyli na przykład trzy lata i miesiąc pozbawienia wolności za przestępstwo z art. 280 § 2 k.k. Nienadzwyczajne jest też „potknięcie” ustawodawcy prowadzące do braku jakiegokolwiek zaostrenia kary mimo zastosowania degresji karania. Przykładowo takim wypadkiem jest wymiar kary za zbrodnię na podstawie art. 64 § 1 k.k., który generalnie pozwala na zastosowanie sankcji powyżej górnej granicy ustawowego zagrożenia, do czego jednak (w przypadku zbrodni) nie dopuszcza art. 64 § 3 k.k. Przedstawiona koncepcja wykładnicza pozwala nieco osłabić represyjność konstrukcji z art. 57a § 1 k.k., zwłaszcza w poprzednim stanie prawnym³⁴.

Jeżeli czyn stanowiący występki chuligański jest zagrożony karą od sześciu miesięcy do ośmiu lat pozbawienia wolności (na przykład art. 159 k.k.), od roku do 10 lat pozbawienia wolności (na przykład art. 223 § 1 k.k.) lub od dwóch do 12 lat pozbawienia wolności (na przykład art. 280 § 1 k.k.), to minimum zaostro-

³¹ Por. B.J. Stefańska, *op. cit.*, s. 41–42; i R.A. Stefański, *op. cit.*, s. 136–139, którzy przyjmują, że tym minimum jest odpowiednio dwa lub pięć miesięcy; zastosowanie takich sankcji w ramach art. 57a § 1 k.k. jest oczywiście formalnie dopuszczalne, ale określanie ich jako najniższe kary wynikające z podniesienia dolnej granicy ustawowego zagrożenia narusza zakaz wykładni rozszerzającej na niekorzyść sprawcy. Taki pogląd mógłby być słuszny, gdyby art. 57a § 1 k.k. nakazywał wymierzenie kary „powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonej o połowę”, a zatem zawierałby postanowienie podobne do art. 64 § 2 k.k.

³² R. Hałas, *op. cit.*, komentarz do art. 57a, teza 4.

³³ Por. na przykład A. Marek, *op. cit.*, komentarz do art. 57a, teza 4.

³⁴ Zob. na przykład A. Szczekała, *op. cit.*, s. 88–89. W doktrynie nietrudno napotkać głosy na rzecz uchylenia tej instytucji między innymi z powodu nieostrości definicji legalnej występków chuligańskiego, por. W. Wróbel, *Tryb przyspieszony i występki chuligański w projekcie ustawodawczym. Opinia w sprawie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Druk Sejmowy Nr 485)*, „Prokurator” 2006, nr 3, s. 14–16; K. Dyl, *op. cit.*, s. 56–59; A. Wądołowska, *Istota chuligańskiego charakteru czynu*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 12, s. 134–135; *eadem*, *Definicja legalna występków o charakterze chuligańskim*, „Ius Novum” 2010, nr 4, s. 92–93. Wskazuje się także, że obligatoryjny charakter obostrzenia to nieuzasadniona ingerencja w sędziowski wymiar kary i zasadę indywidualizacji sankcji karnej, co prowadzi do automatyzmów w wymierzaniu kary (por. W. Wróbel, *Tryb...*, s. 16–17).

nej kary będzie wynosić odpowiednio: dziewięć miesięcy, rok i sześć miesięcy oraz trzy lata pozbawienia wolności. Jest to istotne obostrzenie odpowiedzialności karnej, tym dalej idące, im większy ciężar popełnionego przestępstwa. Czy nakaz wymierzenia takiej kary obowiązuje bezwzględnie?

Odpowiedź powinna być przecząca. Ustawa zakazuje na przykład wymierzania kary przekraczającej swoją dolegliwością stopień winy (art. 53 § 1 k.k.), co może być aktualne także w przypadku osób realizujących znamiona występków o charakterze chuligańskim. Sąd Najwyższy już na gruncie poprzedniej kodyfikacji karnej (w tym zakresie bardziej represyjnej) opowiedział się za możliwością stosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec tej grupy sprawców³⁵. Jest to dopuszczalne także przy niewystąpieniu jakiegokolwiek okoliczności wprost uznanej przez ustawodawcę za uprawniającą do złagodzenia kary (art. 60 § 1 k.k. określa je jako „wypadki przewidziane w ustawie”), o czym stanowi art. 60 § 2 k.k., który pozwala na nadzwyczajne złagodzenie, gdy „nawet najniższa kara przewidziana za przestępstwo byłaby niewspółmiernie surowa”. Tą „najniższą karą”, przy skazaniu za występki o charakterze chuligańskim, jest dolna granica zagrożenia zwiększona o połowę (a nie tylko „dolna granica ustawowego zagrożenia”, z uwagi na zakaz wykładni synonimicznej), ponieważ takie jest ustawowe minimum kary w sprawie, w której stwierdzono spełnienie przesłanek występków o charakterze chuligańskim. Sąd może uznać, że tak zaostrzona sankcja będzie nieadekwatna do realiów danego przypadku na podstawie innych okoliczności niż te, do których odsyła art. 60 § 1 k.k.

Zbieg nadzwyczajnego obostrzenia (art. 57a § 1 k.k.) z nadzwyczajnym złagodzeniem powinien być rozwiązywany na podstawie reguły z art. 57 § 2 k.k. Niewykluczone jest wówczas zastosowanie sankcji niemieszczącej się ani w ramach obostrzenia, ani w granicach złagodzenia (na przykład kara w wysokości dolnej granicy ustawowego zagrożenia), ponieważ zarówno progresja, jak i regresja karania są fakultatywne w przypadku zbiegu podstaw nadzwyczajnego wymiaru kary³⁶. Nie ma też znaczenia, iż zaostrzenie kary na podstawie art. 57a § 1 k.k. jest obligatoryjne, ponieważ ten obowiązek jest aktualny jedynie przy niewystąpieniu podstaw nadzwyczajnego wymiaru kary o przeciwnym kierunku (przy zbiegu różnokierunkowym podstawy wzajemnie się znoszą)³⁷. Przy akceptacji odmiennego twierdzenia nasunąłby się wniosek, że nadzwyczajne złagodzenie jest *de facto*

³⁵ Uchwała siedmiu sędziów SN z 18 września 1975 roku, VI KZP 2/75, LEX nr 22431; podobnie, w stosunku do recydywistów, uchwała SN z 22 grudnia 1978 roku, VII KZP 23/77, LEX nr 19475; zob. też J. Raglewski, *Model...*, s. 177–178.

³⁶ Por. na przykład Z. Cwiąkański, [w:] *Kodeks...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, komentarz do art. 60, teza 45; J. Raglewski, *Model...*, s. 426.

³⁷ Por. między innymi G. Łabuda, *op. cit.*, komentarz do art. 57, teza 10; B.J. Stefańska, *Zbieg podstaw nadzwyczajnego złagodzenia i obostrzenia kary*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 2, s. 26–27; J. Raglewski, *Model...*, s. 431; wyrok SA w Katowicach z 22 stycznia 2004 roku, II AKa 497/03, LEX nr 142875. Pogląd ten nie jest jednak przyjmowany jednogłośnie, por. na przykład P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, *op. cit.*, komentarz do art. 57, teza 4; A. Rybak, *Zbieg*

zakazane wobec sprawców występku o charakterze chuligańskim, do czego nie ma normatywnych podstaw³⁸.

Niejasno rysuje się kwestia dopuszczalności odstąpienia od wymierzenia kary wobec sprawcy występu o charakterze chuligańskim (choć ma ona raczej marginalne znaczenie). Za taką możliwością opowiedzieli się W. Wróbel i S. Żółtek³⁹. Odmienne zdanie (w odniesieniu do odstąpienia na podstawie art. 59 k.k.) ma Violetta Konarska-Wrzošek, która powołuje się na językowe brzmienie art. 57a § 1 k.k.⁴⁰ Wydaje się, że odstąpienie od wymierzenia kary nie jest wykluczone, o ile spełnione są jego przesłanki. Zwolennicy pierwszego poglądu trafnie wskazują na możliwość stosowania w takiej sytuacji art. 57 § 2 k.k. *per analogiam*, co jednocześnie uchyla obligatoryjność art. 57a § 1 k.k.

W kwestii stosowania środków prawnokarnej reakcji wobec sprawcy występu o charakterze chuligańskim interesująca wydaje się sekwencja kar pozbawienia wolności (nieprzekraczająca trzech lub sześciu miesięcy, jeżeli górna granica ustawowego zagrożenia wynosi przynajmniej 10 lat pozbawienia wolności) i ograniczenia wolności (nieprzekraczająca dwóch lat), przewidziana w art. 37b k.k. Z badań empirycznych przeprowadzonych w przeszłości wynika, że najczęściej stosowaną karą było pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania⁴¹. Nie wydaje się, by była to sytuacja pożądana, zwłaszcza że zgodnie z art. 69 § 4 k.k. wobec sprawcy występu o charakterze chuligańskim „sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach”. Tymczasem jednym z celów instytucji z art. 37b k.k. jest ograniczenie przypadków warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności⁴². Wydaje się zatem, że mógłby to być przydatny instrument prawnokarnej reakcji wobec sprawców czynu z art. 57a § 1 k.k. Konieczne jest przy tym jednocześnie zachowanie wymogów stawianych przez art. 57a § 1 k.k. (wymiar kary nie niższej od dolnej granicy ustawowego zagrożenia) i granic kar określonych w art. 37b k.k. W stanie prawnym przed 24 czerwca 2020 roku (który, na zasadzie art. 4 § 1 k.k., może mieć zastosowanie również po tej dacie) było to możliwe w odniesieniu do wszystkich występku, do których art. 37a k.k. miał zastosowanie (dolną granicę zagrożenia stanowiła wtedy grzywna). *De lege lata* dotyczy to jedynie tych przestępstw, których dolna granica ustawowego zagrożenia jest niższa niż trzy miesiące pozbawienia wolności lub obejmuje karę wolnościową.

podstaw do nadzwyczajnego złagodzenia i obostrzenia kary, czyli rozważania o roli art. 57 § 2 w k.k. z 1997 roku, „Palestra” 2000, nr 5–6, s. 45.

³⁸ V. Konarska-Wrzošek, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020, komentarz do art. 57a, nb 6.

³⁹ W. Wróbel, [w:] *Kodeks...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, komentarz do art. 57, tezy 13–14; S. Żółtek, [w:] *Kodeks...*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, komentarz do art. 57, nb 7.

⁴⁰ V. Konarska-Wrzošek, [w:] *Kodeks...*, red. R.A. Stefański, komentarz do art. 57a, nb 8.

⁴¹ K. Dyl, *op. cit.*, s. 54.

⁴² Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z projektami aktów wykonawczych, Sejm VII kadencji, druk nr 2393, cz. 1, s. 11–12.

Powyższe rozważania można podsumować za pomocą następujących twierdzeń. Po pierwsze, sformułowanie „w wysokości nie niższej od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę” oznacza, że w przypadku sankcji alternatywnej sąd jest obowiązany do wymierzenia kary nie niższej niż ustawowe minimum najłagodniejszej kary podniesione o połowę. Swoboda decyzyjna sądu w zakresie kar surowszych nie zmienia się. Po drugie, w związku z wejściem w życie art. 37a k.k. znacznie przekształciło się ustawowe zagrożenie w przypadku drobnych i średnich występów, co bezpośrednio rzutowało na dobór środków prawnokarnej reakcji w wypadku skazania za występ o charakterze chuligańskim. Za przestępstwo z art. 158 § 2 k.k. popełnione w warunkach art. 57a § 1 k.k. formalnie dopuszczalne było wymierzenie 15 stawek dziennych grzywny. Po trzecie, z dniem 24 czerwca 2020 roku art. 37a k.k. stał się instytucją sądowego wymiaru kary, więc nie modyfikuje granic ustawowego zagrożenia. Tym samym stajemy przed problemem granic możliwej do wymierzenia kary w ramach art. 57a § 1 k.k., gdy dolną granicę zagrożenia stanowi kara ograniczenia lub pozbawienia wolności. Należy stać na stanowisku, że niedopuszczalne jest orzekanie tych kar w dniach, tygodniach czy ułamkach miesiąca, ponieważ takiej możliwości nie przewidują art. 34 § 1 i art. 37 k.k. Po czwarte, zakwalifikowanie czynu jako występu o charakterze chuligańskim nie wyklucza zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60 § 1 i 2 k.k.), a tym bardziej wymierzenia kary bez złagodzenia lub obostrzenia (art. 57 § 2 k.k.). W końcu, stosując środki penalne w sprawie o występ o charakterze chuligańskim, sąd niekiedy powinien rozważyć wykorzystanie sekwencji kar z art. 37b k.k. (co jest dopuszczalne w przypadku przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności o dolnej granicy niższej niż trzy miesiące).

A FEW COMMENTS ABOUT AGGRAVATION OF PENALTY BASED ON ARTICLE 57 § 1 OF THE PENAL CODE

Summary

The paper presents selected issues regarding the aggravation of penalty for a misdemeanour of a hooligan character based on article 57a § 1 of the penal code. Considerations (including also polemic remarks) concern mainly the one appearing in article 57a § 1 of the penal code the concept of “lowest statutory penalty” and the possibility of applying in such cases article 37a and 37b of the penal code. Since a misdemeanour of a hooligan character is the ground for an extraordinary aggravation of the penalty, the work attempts to set the limits of criminal sanctions imposed with the application of article 57a § 1 of the penal code on the example of selected crimes.

Keywords: penal law, misdemeanour of a hooligan character, extraordinary aggravation of the penalty, statutory penalty, imposition of penalty

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Barczak-Oplustil A., Górowski W., Iwański M., Małecki M., Mamak K., Tarapata S., Zontek W., *Opinia w sprawie uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej na 12 posiedzeniu ustawy z dnia 4 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 (druk senacki nr 142)*, <https://kipk.pl/dokumenty/opiniakk2020.pdf>.
- Bernal J., *Dopuszczalność orzekania kary wolnościowej na podstawie art. 37a k.k. a instytucja występuku o charakterze chuligańskim*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 99, 2016.
- Budyn-Kulik M., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., Mozgawa M., *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX 2020.
- Dyl K., *Chuligański charakter czynu a praktyka sądowa*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 12.
- Giezek J., *O sankcjach alternatywnych oraz możliwości wyboru rodzaju wymierzanej kary*, „Palestra” 2015, nr 7–8.
- Górowski W., *Orzekanie kary grzywny po 1 lipca 2015 r.*, „Palestra” 2015, nr 7–8.
- Kania A., *Kodeksowe uwarunkowania sądowego wymiaru kary — próba klasyfikacji. Część I*, „Wojakowski Przegląd Prawniczy” 2016, nr 2.
- Kmak K., *Sankcje kumulatywne od 1 lipca 2015 r. — rozważania na tle ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 10.
- Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, cz. 2. *Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016.
- Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2012.
- Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do artykułów 1–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2018.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzonek, Warszawa 2020.
- Kokot R., *Nadzwyczajny wymiar kary — kilka uwag i kontrowersji*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 25, 2009.
- Kokot R., *Podstawy stosowania kar wolnościowych w kodeksie karnym z 1997 r. po nowelizacji z 20 lutego 2015 r.*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 37, 2016.
- Konarska-Wrzonek V., *Szczególne dyrektywy sądowego wymiaru kary*, [w:] *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, red. T. Kaczmarek, Warszawa 2017.
- Konarska-Wrzonek V., *Zwyczajny i nadzwyczajnie złagodzony wymiar kary w świetle kodeksu karnego po nowelizacji z 20 lutego 2015 roku*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 43, 2017.
- Małecki M., *Ustawowe zagrożenie i sądowy wymiar kary*, [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Melezini M., *Kara grzywny*, [w:] *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej*, t. 6, red. M. Melezini, Warszawa 2016.
- Pieniężny T., *Typ kwalifikowany czynu zabronionego a nadzwyczajne obostrzenie kary w polskim prawie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2010, z. 3.
- Raglewski J., *Kilka uwag w kwestii nadzwyczajnego złagodzenia kary w przypadku ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności oraz grzywną*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, z. 2.
- Raglewski J., *Model nadzwyczajnego złagodzenia kary w polskim systemie prawa karnego (analiza dogmatyczna w ujęciu materialnoprawnym)*, Kraków 2008.

- Rybak A., *Zbieg podstaw do nadzwyczajnego złagodzenia i obostrzenia kary, czyli rozważania o roli art. 57 § 2 w k.k. z 1997 roku*, „Palestra” 2000, nr 5–6.
- Sakowicz A., *Modyfikacja ustawowego zagrożenia karą poprzez art. 37a Kodeksu karnego*, „Studia Prawnicze KUL” 2015, nr 3.
- Siwek K., *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 25 lutego 2016 r., II AKa 265/15*, „Palestra” 2017, nr 9.
- Siwek K., *Kara nadzwyczajnie złagodzona za zbrodnie*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 1.
- Siwek K., *Nadzwyczajne złagodzenie grzywny kumulatywnej*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, nr 15 [preprint].
- Stefańska B.J., *Szczególne dyrektywy wymiaru kary za występki o charakterze chuligańskim*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9.
- Stefańska B.J., *Zbieg podstaw nadzwyczajnego złagodzenia i obostrzenia kary*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 2.
- Stefański R.A., *Granice sądowego wymiaru kary przy zmodyfikowanych progach ustawowego zagrożenia*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 12.
- Szczekała A., *Chuligański charakter czynu*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 6.
- Wądołowska A., *Istota chuligańskiego charakteru czynu*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 12.
- Wądołowska A., *Definicja legalna występkę o charakterze chuligańskim*, „Ius Novum” 2010, nr 4.
- Wróbel W., *Tryb przyspieszony i występki chuligańskie w projekcie ustawodawczym. Opinia w sprawie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Druk Sejmowy Nr 485)*, „Prokurator” 2006, nr 3.

ORZECZNICTWO

- Postanowienie SN z 31 marca 2016 roku, II KK 361/15, LEX nr 2053317.
- Uchwała SN z 20 maja 1970 roku, VI KZP 21/70, LEX nr 22326.
- Uchwała siedmiu sędziów SN z 18 września 1975 roku, VI KZP 2/75, LEX nr 22431.
- Uchwała SN z 22 grudnia 1978 roku, VII KZP 23/77, LEX nr 19475.
- Wyrok SA w Katowicach z 22 stycznia 2004 roku, II AKa 497/03, LEX nr 142875.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 10 października 2019 roku, II AKa 260/19, LEX nr 2749797.